

3.1 Τα μείζονα διακυβεύματα και οι μεγάλες προκλήσεις του Τροόδους

3.1.1 Τα διακυβεύματα ορεινότητας

Τα θεμέλια της ορεινής ιδιαιτερότητας τροφοδοτούν ένα προβληματισμό σχετικό με το μέλλον των ορεινών περιοχών: σαφή οικονομικά μειονεκτήματα λόγω του υψομέτρου, του κλίματος και των κλίσεων, το επιπλέον κόστος (κατασκευές, μεταφορές), ένα πρόβλημα διαχείρισης των χώρων που έχει αντίκτυπο στους φυσικούς κινδύνους και στον χαρακτήρα των ορεινών τοπίων, αλλά και η τουριστική έλξη και ελκυστικότητα για κατοίκηση. Επιπλέον, η εδαφική οργάνωση προσαρμόζεται στους γεωγραφικούς περιορισμούς της περιοχής και αντανακλά λογικές οικιστικής οργάνωσης της κοιλάδας.

Στο Τρόοδος, αυτά τα κλασικά διακυβεύματα συνδέονται με την γεωμορφολογία του και προσδιορίζουν στενά τις προοπτικές του, έχοντας τις ρίζες τους κυρίως, στους ανταγωνισμούς που διαμορφώθηκαν ιστορικά και διογκώθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες, μεταξύ βουνού, πεδινών και αστικών περιοχών. Αντανακλούν τις επιπτώσεις μιας άνισης ενσωμάτωσης του βουνού στο κυρίαρχο παραγωγικό πρότυπο (μετανάστευση, εγκατάλειψη της γεωργικής γης, υποβάθμιση των υπηρεσιών, κτλ.) αλλά και του διεθνούς ανταγωνισμού, της κλιματικής αλλαγής κτλ.. Πρόκειται συνεπώς, για διακυβεύματα τα οποία αντιμετωπίζει σχεδόν το σύνολο των ορεινών περιοχών της Ευρώπης και τα οποία λόγω της σημασίας τους αναγνωρίζονται και νομιμοποιούνται με την ένταξή τους στις ευρωπαϊκές πολιτικές.

Στο πλαίσιο αυτών των διακυβευμάτων, εντοπίζονται πιο εξειδικευμένα ζητήματα τα οποία αναφέρονται αυτή τη φορά, περισσότερο στις ιδιαιτερότητες του Τροόδους ως τμήμα της Κύπρου και της Μεσογείου. Αντανακλούν ιδιαίτερες καταστάσεις, προϊόν της ιστορικής κληρονομιάς αλλά και της πρόσφατης διαδικασίας ενσωμάτωσης του νησιού και του Τροόδους στην διεθνή οικονομία και στην Ε.Ε. Αποτελούν προκλήσεις για το μέλλον του Τροόδους για τις οποίες μόνο το ίδιο, η Κυβέρνηση και η Κεντρική Διοίκηση μπορούν να αναζητήσουν λύσεις στο πλαίσιο μιας βιώσιμης και δίκαιης ανάπτυξης για την περιοχή.

Οι προκλήσεις αυτές διατυπώνονται ως εξής:

- ⇒ Με ποιο τρόπο ο χωροταξικός σχεδιασμός μπορεί να «διορθώσει» την έλλειψη λειτουργικών αξόνων λόγω περιορισμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων και απουσίας κεντρικών οικισμών ώστε να βελτιωθεί η λειτουργικότητα του χώρου, θεμελιωμένη στην πολυκεντρικότητα του Τροόδους;
- ⇒ Είναι δυνατό το Τρόοδος να μετατρέψει τις μειονεξίες ως προς τις συνθήκες παραγωγής σε πλεονεκτήματα αξιοποιώντας τους σχετικά άθικτους λόγω μη εντατικής ανάπτυξης ιδιαίτερους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους του;

- ⇒ Είναι δυνατόν να εξασφαλισθεί η αναπαραγωγή της κληρονομιάς μέσω της ένταξής της στη διαδικασία οικοδόμησης της νέας ορεινής ανταγωνιστικής οικονομίας βασισμένη στην ενίσχυση των δεσμών με την κληρονομιά και την ταυτότητα της περιοχής.
- ⇒ Πως θα μπορούσαν να ενσωματωθούν και να αξιοποιηθούν δομές και ανθρώπινο δυναμικό που μέχρι χθες θεωρούνταν κατάλοιπο του παρελθόντος ή απολεσθέντες πόροι όπως:
 - οι ιδιαίτεροι δεσμοί που διατηρεί η περιοχή με τον απόδημο πληθυσμό της στους τομείς της διαχείρισης της γεωργικής γης, της Β' κατοικίας και των κοινωνικών και πολιτιστικών σχέσεων,
 - το πλήθος μικρών πολυδραστήριων οικογενειακών εκμεταλλεύσεων χαρακτηριστικό της μεσογειακής ορεινής γεωργίας θα μπορούσε να ενσωματωθεί σε ένα σχέδιο ταυτόχρονης αύξησης της προστιθέμενης αξίας και διαχείρισης των φυσικών πόρων;
- ⇒ Οι ιστορικές περιοχές μπορούν να συνδράμουν στην οικοδόμηση μιας νέας μορφής εδαφικής διακυβέρνησης και συμπλεγματοποίησης ή η βέλτιστη κλίμακα θα πρέπει να αναζητηθεί στο επίπεδο του Τροόδους;

3.1.2 Τοπικά Διακυβεύματα

Ο προσδιορισμός των τοπικών διακυβευμάτων με τον οποίο ολοκληρώθηκε η εδαφική διάγνωση, είχε ως στόχο να εντοπίσει τις αρνητικές ή θετικές δυναμικές αλλά και τις όποιες θεσμικές ή και οργανωσιακές ελλείψεις εντοπίστηκαν στο εσωτερικό της περιοχής ανά θεματική και στις σχέσεις της με τη Δημόσια Διοίκηση, και να τις συνδέσει με τις παραπάνω προκλήσεις. Σε κάθε περίπτωση, τα τοπικά διακυβεύματα δεν συνιστούν κατευθύνσεις αλλά διατύπωση ζητημάτων τα οποία απαιτούν χωροταξικές και αναπτυξιακές παρεμβάσεις στο πλαίσιο της στρατηγικής.

1. Πληθυσμός

- ✓ Ο υψηλός βαθμός γήρανσης του πληθυσμού προϋδεάζει για μη θετικές δημογραφικές προοπτικές μέχρι το 2030 με επιπτώσεις στην κοινωνική συνοχή (έλλειψη κρίσιμη μάζας στην εκπαίδευση, στις υπηρεσίες, στην παραγωγή)
- ✓ Σημαντικές χωρικές ανισότητες και περιθωριοποίηση των απομακρυσμένων κοινοτήτων
- ✓ Έξοδος των νέων
- ✓ Αδυναμία προσέλκυσης νέων ζευγαριών σε κοινότητες του Τροόδους

2. Οικονομία - Απασχόληση

- ✓ Αδυναμία δημιουργίας ελκυστικών θέσεων απασχόλησης για όσους από τους κατοίκους του Τροόδους εργάζονται στις πόλεις, για τη **συγκράτηση των νέων** και την προσέλκυση νέου πληθυσμού,

- ✓ Δυνατότητα αξιοποίησης τοπικών πόρων με εστίαση στην μεταποίηση, στον τουρισμό και μεσο-μακροπρόθεσμα, στο περιβάλλον και στις ανάγκες του πλαισίου ζωής

3. Καινοτομική προσέγγιση της γεωργίας και κτηνοτροφίας της περιοχής Τροόδους

- ✓ Ανάγκη προστασίας και διαχείρισης της γεωργικής γης λόγω της μεγάλης εγκατάλειψης
- ✓ Το μέλλον του πλήθους των μικρών πολυδραστήριων οικογενειακών εκμεταλλεύσεων ως κεφάλαιο του Τροόδους με κοινωνικές, παραγωγικές & περιβαλλοντικές διαστάσεις,
- ✓ Αντιμετώπιση της πολύ χαμηλής προστιθέμενης αξίας των προϊόντων
- ✓ Αντιμετώπιση του ελλείμματος στην οργάνωση των αγροτών

4. Μεταποίηση στη νέα ορεινή οικονομία

- ✓ Το θεσμικό πλαίσιο (μη αναγνώριση οικοτεχνίας – νομιμοποίηση) στον τομέα της μεταποίησης εμποδίζει την ανάπτυξη και την ένταξη ενός σημαντικού τοπικού παραγωγικού δυναμικού.
- ✓ Αδυναμία ένταξης των επιχειρήσεων σε συστήματα πιστοποίησης και ανάδειξης της ποιότητας και ταυτότητας των προϊόντων (ιδιαίτερα του οίνου ως εμβληματικό προϊόν)
- ✓ σημαντικό ανθρώπινο δυναμικό με κληρονομημένες γνώσεις και τεχνογνωσίες για ένταξη στον τομέα της Α' μεταποίησης.
- ✓ Αντιμετώπιση του οργανωτικού ελλείμματος ως προϋπόθεση για τη σύνδεση με την τουριστική δραστηριότητα του Τροόδους

5. Νέο πρότυπο ορεινού τουριστικού προϊόντος Τροόδους

- ✓ Αδυναμία ανάπτυξης του ορεινού τουρισμού **παρά την ύπαρξη σημαντικών πόρων**, ως συνέπεια της μη διαμόρφωσης του τουριστικού προϊόντος του Τροόδους και της έλλειψης μιας στοχευμένης τουριστικής πολιτικής για την περιοχή
- ✓ Αδυναμία ένταξης των θεματικών διαδρομών σε ολοκληρωμένες τουριστικές δράσεις
- ✓ Το θεσμικό πλαίσιο (κατάταξη ξενοδοχείων – νομιμοποίηση) δεν λαμβάνει υπόψη την πραγματικότητα του Τροόδους και εμποδίζει την χρηματοδότηση, οργάνωση και συνεργασία των τουριστικών επιχειρήσεων
- ✓ Χαμηλή πληρότητα των καταλυμάτων και υψηλή εποχικότητα

6. Επιχειρηματικότητα και δια βίου μάθηση

- ✓ Αντιμετώπιση της έλλειψης ενός ευνοϊκού, ελκυστικού, ζωτικού περιβάλλοντος ορεινής επιχειρηματικότητας και συνεργατικής κοινωνικής καινοτομικής οικονομίας,
- ✓ Ανάγκη προσαρμογής των μηχανισμών υποστήριξης των «ορεινών επιχειρηματιών» και ειδικότερα της νέας γενιάς μέσω της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της δημιουργίας κουλτούρας, δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

7. Φυσικό Περιβάλλον

- ✓ Ανάγκη σχεδιασμού της προστασίας και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών σε επίπεδο οικολογικού τοπίου,
- ✓ Μη ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στις δράσεις διατήρησης και προστασίας της βιοποικιλότητας εντός των προστατευόμενων περιοχών και ειδικότερα στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000.
- ✓ Μικρός βαθμός ωρίμανσης της περιοχής για την:
 - αξιοποίηση των συνεχώς ενισχυόμενων μέτρων περιβαλλοντικής πολιτικής σε συνεργασία με τις αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες και
 - ανάπτυξη σχετικών περιβαλλοντικών υπηρεσιών.

8. Υδάτινοι πόροι

- ✓ Ανάγκη άρθρωσης της Υδατικής & Αναπτυξιακής Πολιτικής (πχ. Αξιοποίηση των περιβαλλοντικών υπηρεσιών (οικολογικό νερό) στις περιοχές «ανάντη» των λεκανών απορροής).
- ✓ Μη εξειδίκευση του 2^{ου} Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής του Ποταμού στην κλίμακα του Τροόδους και των Κοινοτήτων του.
- ✓ Αντιμετώπιση των απωλειών των δικτύων άρδευσης – Ύδρευσης και προσαρμογή τους στα νέα κοινωνικο-οικονομικά και υδρολογικά δεδομένα του Τροόδους και της Κύπρου.
- ✓ Ανάγκη θεσμικής και λειτουργικής οργάνωσης του Τροόδους σε δύο κλίμακες: (α) Κοινότητες, (β) Λεκάνης Απορροής. Συμμετοχή των ορεινών κοινοτήτων στην διαχείριση του νερού.

9. Απόβλητα

- ✓ Το Τρόοδος, περιοχή με υψηλή περιβαλλοντική αξία και βασική δεξαμενή παραγωγής πόσιμου νερού απαιτεί τη Λειτουργία Σχεδίου ολοκληρωμένης διαχείρισης αποβλήτων
- ✓ βελτιστοποίηση συστήματος αποκομιδής και μεταφοράς απορριμμάτων και διαλογή στην πηγή με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας

10. Υποδομές συνδεσιμότητας και προσβασιμότητας: οδικό δίκτυο και επικοινωνίες

- ✓ Σχεδιασμός της πολιτικής των οδικών υποδομών και μεταφορών με βάση τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες του ορεινού χώρου του Τροόδους και την χωροταξική και οικιστική οργάνωσή του
- ✓ Η περιοχή προσλαμβάνεται περισσότερο ως τόπος Β' κατοικίας, αναψυχής και τουρισμού παρά ως τόπος με δική του αύξουσα κοινωνικο-οικονομική δραστηριότητα.

- ✓ Αντιμετώπιση του ζητήματος της διάχυσης της κυκλοφορίας από το κυρίως οδικό δίκτυο προς το τοπικό (μείγμα χωρητικών, κοινοτικών και μη εγγεγραμμένων δρόμων).
- ✓ Κυριαρχία του αυτοκινήτου και της ατομικής μεταφοράς
- ✓ Καθυστέρηση στον εκσυγχρονισμό και στην ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ζωή των κατοίκων της περιοχής
- ✓ Εξασφάλιση μιας λειτουργικής ισορροπίας μεταξύ των στόχων και των αναγκών της εσωτερικής συνδεσιμότητας αλλά και των παραδοσιακών και συνεχώς ενισχυόμενων σχέσεων του Τρόδου με τις πόλεις της Λευκωσίας και της Λεμεσού,

11. Εκπαίδευση

- ✓ Βελτιστοποίηση του συνδυασμού της κάλυψης του χώρου και της ποιότητας των υπηρεσιών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης και ιδιαίτερα των κατώτερων
- ✓ Αντιμετώπιση των ολιγοθέσιων σχολείων με ενσωμάτωση νέας ψηφιακής οπτικής τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία
- ✓ Απουσία ενός εκπαιδευτικού οικοσυστήματος στο Τρόδος για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, της απασχόλησης και της ένταξης νέων στην τοπική οικονομία,

12. Υγεία

- ✓ Αναντιστοιχία μεταξύ της καλής κάλυψης του χώρου και της μειωμένης ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας (υποβάθμιση του Νοσοκομείου Κυπερούντας, στοιχειώδη λειτουργία των ΑΚΥ και απαξίωση των Κοινοτικών Ιατρείων)
- ✓ Η αναποτελεσματικότητα του Συστήματος Υγείας Τρόδου να διαχειριστεί με ορθολογικό τρόπο τους διαθέσιμους πόρους για να προσφέρει ποιοτικές υπηρεσίες στον πληθυσμό της περιοχής
- ✓ Η εναρμόνιση του Συστήματος Υγείας της Περιοχής με τις βασικές αρχές της μεταρρύθμισης του ΓεΣΥ λαμβάνοντας υπόψη την ορεινότητα, το μεγάλο ποσοστό των ηλικιωμένων και την εποχική αύξηση του πληθυσμού (Β' κατοικία, απόδημοι, επισκέπτες),

13. Πολιτισμός

- ✓ Αποσπασματικότητα των παρεμβάσεων (υποδομές, εκδηλώσεις, προβολή) και έλλειψη δικτύων συνεργασίας
- ✓ Η διάρρηξη του κοινωνικού ιστού με την απουσία νέων ηλικιακά ανθρώπων, συμβάλλει στην αδρανοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας και παραγωγής στο Τρόδος
- ✓ Η μη ορθή διαχείριση των πόρων και των υφιστάμενων πολιτιστικών υποδομών.
- ✓ Ασθενής σύνδεση υλικού και άυλου πολιτιστικού κεφαλαίου με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της τοπικής οικονομίας

14. Στέγαση

- ✓ Αντιμετώπιση των στεγαστικών αναγκών της περιοχής, οι οποίες αναμένεται να ενισχυθούν λόγω της εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ και της αναμενόμενης επιστροφής πληθυσμού προς τα ορεινά.
- ✓ Αξιοποίηση του αποθέματος των κενών οικοδομών και ενεργοποίηση των οικιστικών ζωνών, λαμβάνοντας υπόψη τον ορεινό χαρακτήρα της περιοχής (ορεινότητα) και τις ιδιαίτερες συνθήκες της, έτσι ώστε το Τρόδος να καταστεί ελκυστικός τόπος κατοικίας.

15. Πλαίσιο χωρικής οργάνωσης

- ✓ Σύνδεση της αποτελεσματικής εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ με την εξασφάλιση ενός πλαισίου χωροταξικής οργάνωσης κατάλληλα διαμορφωμένου για τις διάφορες παρεμβάσεις (δρόμοι, παραγωγικές ζώνες, εξυπηρετήσεις) και τις τομεακές πολιτικές (υγείας, εκπαίδευσης, κτλ.).

16. Ενέργεια: «Ενεργειακή Στρατηγική – Τρόδος 2030»

- ✓ Δυνατότητες προώθησης της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ χωρίς να θιχθούν οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι και το τοπίο του Τρόδους
- ✓ Αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας των διαδικασιών αδειοδότησης και εγκατάστασης μονάδων ΑΠΕ
- ✓ Ανάγκη αναζήτησης προσαρμοσμένων τεχνολογικά λύσεων σε εναρμόνιση με τις περιβαλλοντικές και τοπογραφικές συνθήκες του Τρόδους